

РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розкривається сутність поняття “дослідницька компетентність” як якісної характеристики учнів. Остання формується у результаті організації відповідної дослідницької діяльності здобувачів освіти у закладах загальної середньої освіти. Однією із форм такої діяльності є організація квест-гри як засіб формування дослідницької компетентності учнів у позаурочній діяльності.

Ключові слова: дослідницька компетентність, дослідницька діяльність, квест-гра.

The article reveals the essence of the concept of "research competence", a component of which is research activity. Using the quest game to improve the research competencies of students in extracurricular activities.

Key words: research competence, research activity, quest game.

Основні положення компетентнісного підходу висвітлені в науково-методичній літературі у переліку праць І. Зімньої, О. Овчарук, А. Хуторського, Е. Зеєра, О. Пометун, Дж. Равена тощо. Передумовами упровадження компетентнісного підходу є входження України до Європейського освітнього простору. Система оцінювання результатів навчання якого визначається сукупністю відповідних компетенцій. Згідно аналізу відповідних першоджерел «компетенція» – це об’єктивна категорія, суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень тощо у певній сфері діяльності людини як абстрактного носія. На противагу компетенцій, «компетентність – це інтегративна якісна характеристика особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні якості, які обумовлюють прагнення, готовність і здатність розв’язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності» [4, с. 25]. Відтак, компетентність будучи якісною характеристикою особистості, містить набір компетенцій в залежності від характеру діяльності. Тому подальший аналіз наукової проблеми пов’язаний з поняттям компетентності як узагальнено якісної характеристики особисті, зокрема здобувачів освіти.

Дослідницька компетентність, на думку багатьох педагогів відноситься до числа ключових. Згідно класифікації А. Хуторського «дослідницька компетентність» є складовою «пізнавальної компетентності». При цьому така компетентність містить «елементи методологічної, логічної та надпредметної діяльності, способи організації планування та цілепокладання, рефлексії та аналізу» [1]. У контексті функціонально-діяльнісного підходу М. Головань ототожнює дефініцію «дослідницька компетентність» з «функціональною компетентністю» [3]. Згідно з цих підходів, наступна група науковців [5] під «дослідницькою компетентністю учнів» вбачають вміле оперування біологічними методами дослідження, здобутими знаннями на практиці, уміння формулювати цілі, наукову проблему, гіпотезу дослідження, уміння планувати та здійснювати експеримент та відповідно за його результатами здійснювати аналіз та відповідні висновки [5].

Відтак, дослідницька компетентність показує рівень розвитку мислення та дослідницької активності учнів. Вище згадана якісна характеристика особистості учня є кінцевим результатом цілеспрямованої організації дослідницької діяльності учнів в урочний та позаурочний час. Доцільним є ствердження Т. Петрашкевича [7], який розглядає дослідницьку діяльність учня як мотивований та самоорганізований спосіб активності, який обумовлений логікою наукового дослідження та відповідно особистісним ставленням до розглянутої проблеми [7]. Отже, дослідницька діяльність – вища форма самоосвітньої діяльності учнів.

Однією із форм організації дослідницької діяльності учнів закладів загальної середньої освіти є позаурочна робота. Остання трактується науковцями як форма організації учнів для виконання ними після уроків обов'язкових, пов'язаних із вивченням курсу, практичних робіт за індивідуальним або груповими завданнями учителя. Ця робота за змістом збігається з навчальним заняттям, і вчитель оцінює ці результати [2]. Позаурочна робота надає широкі можливості для розвитку творчої активності учнів, їхніх інтересів, потреб та здібностей.

Особливості позаурочної діяльності у закладах загальної середньої освіти полягають в цілеспрямованому створенні необхідних педагогічних методик та технологій, які дозволяють зорієнтуватись і самореалізуватись учням у складній багатогранній соціокультурній ситуації [6].

Головна мета позаурочної роботи в школі – це створення умов для інтелектуального, духовного та творчого розвитку учнів у вільний від навчання час.

У межах дослідження основною формою позаурочної діяльності учнів, яка сприяє формуванню дослідницької компетентності здобувачів освіти обрано технологію квесту. Така технологія за результати аналітичної роботи науково-методичної літератури є інноваційною та трактується низкою науковців як тривалий цілеспрямований пошук, який може бути пов'язаний з пригодами або грою. В літературі можна знайти різні визначення квесту, але всі вони розкривають поняття квесту, як рольової гри (проблемного завдання), для розвитку пізнавальної та дослідницької діяльності, критичного та логічного мислення учнів [8].

Тому **метою статті** стало дослідження впливу технології квест-гри на формування дослідницької компетентності здобувачів освіти в позаурочний час.

З метою реалізації мети дослідження у межах педагогічної практики було організовано проходження учнями квест-гри за наступними тематиками: «Дослідження впливу надвисокочастотного випромінювання (НВЧ) на рослинні об'єкти» (10-й клас), та «Методи дослідження абіотичних чинників засобами фітотестування» (9-й клас). Передумовами організації таких заходів використані результати власних наукових досліджень проведених за допомогою фітотестів.

Особливостями організації такої позаурочної діяльності з використанням технології квест-гри є створення мікрогруп по 6-7 учнів у кожній. Для результативності організації такої форми позаурочної діяльності дотримано чергування різнорівневих завдань. Такі завдання спонукають учнів чітко формулювати та висловлювати відповідь на поставлені питання.

У межах дослідження з'ясовано, що використання квест технології є необхідним аспектом формування мотивації до навчання та потреби до пізнання загалом. Такий захід доцільно проводити 1-2 рази на рік в одному класі. Для реалізації міжпредметних зв'язків доцільно проведення квест-ігри із залученням інших вчителів-предметників.

Результати впровадження квест технології у позаурочній діяльності здобувачів освіти є доцільним за рахунок підвищення рівня дослідницької компетентності останніх. Учні були зацікавлені протягом всього заходу. Питання які викликали труднощі, ще більше заохочували учнів вирішувати продуктивні завдання. Такий методичний прийом вчить учнів працювати разом для досягнення загальної мети, тим самим вдосконалюючи рівень їх дослідницької компетентності.

Висновок: цілеспрямована організація позаурочної діяльності учнів із використанням технології квест-гри позитивно впливає на розвиток дослідницької компетентності учнів загалом. А саме, сприяє розвитку системного мислення та активності учнів, покращує вміння аналізувати результати досліджень та робити висновки за результатами власних досліджень. Такі заходи сприяють отриманню суб'єктивно нової інформації для самого учня, тим самим покращуючи дослідницьку компетентність загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. - К., 1998. – 204 с.
2. Вербицький В.В. Позаурочна та позакласна освітня (неформальна) діяльність в умовах розвитку стратегії виховання України [Електронний ресурс] / <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/PPOD.pdf>
3. Головань М. С. Сутність та зміст поняття “дослідницька компетентність ” / М. С. Головань, В. В. Яценко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць. Випуск VII. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. – с. 55-62.
4. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – с.23-30.
5. Мороз І. В. Загальна методика навчання біології: Навч. посібник для студ. вузів / І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар; за заг. ред.: І. В. Мороз. – Київ: Либідь, 2006 . – 590 с.
6. Зміст позаурочної та позашкільної виховної роботи / Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс] / https://pidru4niki.com/14990528/pedagogika/zmist_pozaurочноi_pozashkilnoyi_vihovnoyi_roboti
7. ПетрашкевичТ.Р. Організація позаурочної роботи в класі [Електронний ресурс] / <http://nv-internat.org.ua/wp-content/uploads/2015/03/Організація-позаурочної-роботи-в-класі.pdf>
8. Сокол І. М. Класифікація квестів // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / Запоріжжя: КПУ, 2014. – Вип. 36 (89). С. 369–375.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Солоня Ю.О.